

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 11.

У НОВОМ САДУ 17. МАРТА 1888.

ГОД. IV.

САМОТНИ МОМАК.

Ледао га тупи свијет
као чудо само,
а он шетђ покрај мора
тамо и овамо.

Блистало му око младо
у сред ноћи тајне,
причало му море тихо
неке приче бајне;

бјеху приче и предаје,
бјеху пјесме миле:
ах, дивно ли му пјевају
поморчице виле!

Свијет шета, момка гледа
бл'једа покрај мора;
али шта ће св'јету гласи
оних разговора?

Момку бије срце младо,
светини не бије —
момку блиста око живо,
светина се смије.

„Хајте кући! Боље ћете
тамо уживати,
кад на овом силном мору
не знате читати!“

У лађицу момак скочи,
оде на сред мора,
да не чује свијет гласе
тајних разговора.

Јосип Берса.

ДУХ ВРЕМЕНА САД ЈЕ ТАКИ!

ПРИПОВЕТКА ИЗ СРПСКОГА ЖИВОТА.

ПРВИ ДЕО.

IX.

Са вечером поп Стеван крупно мисли.

Нико речи да проговори. Само госпођа Рашићка хоће да је нешто необично слатка. И до сад је била мед пред Бранком, али сад као да ће да се сва разлиже. Чак му је одушевљено говорила о преносу песникову и још више: одобрила и то, да је учитељ Кнежевић ваљан учитељ, ма колико да је избегавала, да лепу реч рекне за њега пред кћерком.

— Могао би и у вароши где бити славан човек, — рече госпођа Јеца. Другим речима, а то бар мисли: „Путуј, игумане . . .“

— На добром је месту, — одговори опет на то Бранко. — У селу су нам исто тако потребни ва-

љани учитељи, као и у вароши, ако не још и потребнији. Ето, он је кратко време ту, па видим, да га и сељани јако уважавају, јер слушају његову реч.

— Мој синко, — уплете се поп Стеван, — а да што сам ја ту већ двадесет и толико година?! Учим ја то и говорим. Од како је Брајковца и Брајковчана, нису имали таке школе, као сад. Треба да имаш на уму, да сам ја месни школски надзиратељ.

— Тужи ми се, сиромах, само, да га неко опањкава код власти, па сваки час добија некакве налоге и увек друкчије, — вели Бранко. — Чини ми се, да је већ тражио друго место. Из његова данас разговора чисто бих то морао помислити.

И поца, и Рашићка, и Јелена забезекнуше се на

те Бранкове речи. Попа и Рашићка се и нехотице погледаше. Свако, наравно, по свом рачуну.

— Право би и имао, — примети Рашићка. — Штета је за њега, да се потуца и пребија по селима. Ја то и опет кажем. Оно јест да и у вароши може бити опет само учитељ, али друкчије се цени тамо такав човек.

— Нека не мисли само, да и тамо није свештеник старији од њега бар у цркви, — рече попа.

А Јелена не сме ништа да каже, већ саже главу, па стаде гутати, као да јој нешто засело у грлу.

Бранко као да не ће више о томе да говори. И сви заћуташе.

И опет свако мисли на свој рачун...

— Треба мислити даље од носа, — проговори поп Стеван одлучно и као да некога љуто хоће да укори, а опет да изгледа и као очински савет...

После вечере оде госпођа Рашићка с Јеленом „за послом“. Оста сам ујак с нећаком.

— Да, да, треба помишљати на своју будућност, — проговори парох; понда се непосредно обрати на Бранка: — Јеси ли ти кад о томе помишљао?

— Моја будућност биће ми само наставак прошлости моје. Рад, то ме чека.

— Рад, рад!? Сви ми радимо. Човек, кад помишља на своју будућност, — вели опет парох, — не замишља увек самога себе. Праотац наш Адам имао је у рају свега, па опет му било дуго време, чампо је, док није добио своју половину, своју Еву.

Бранко се насмехну:

— Док ја дођем до своје Еве, протећи ће доста Дунавом.

— Мој синко, не треба ни то баш тако далеко одлагати. Ко је рано легао и рано се оженио, није се покајао. Не ћеш се, ваљда, угледати на те наше учене и неучене докторе, што траћкају своје драгоцене време у левентовању. Поштен човек треба да помишља и на породицу.

— Поштен човек треба најпре да се побрине, како ће издржавати породицу своју.

— Не мислиш, ваљда, да ћеш вечито ђаковати? Бранко одмахну главом:

— То је за мене, за сад бар још, тек само празан разговор!

Сад већ не може поп Стеван, да омладинску ђурдију не одгрне, те не покаже своју стару ђуд.

— Па да о чему ви омладина разговарате, кад се састанете?

— Како кад.

— Водите туђу бригу.

— То раде беспослене жене. Не ћете тек рећи то за омладину.

— А да шта је друго та ваша дерна политика него туђа брига?

— Општа ствар неје туђа ствар, него свију нас и свакога појединца подједнако.

— Синко, то су тек само празна нагваждања, дангуба и беспослица. А *summa summarum*: завађај брата с братом, сина с оцем, и тако даље. Ко седи с миром, том је добро. Богу боже, цару цареву, па мир!

— А нама?

— Принесенија јадите, повељенија творите.

— Понда?

— Ја тако, од како се знам, па хвала Богу! А видим, како пролазе ти, који вичу: „Слобода, ... народно право, ... аутономија, ... избор, ... сабор!“ Треба вама Стратимировић и Бах. Каква слободна штампа? Грдити своје старешине, исмевати своју светињу...! То је зар слободна штампа!

Размахнуо се поп Стеван, па заборавио, каква му је задаћа задата за вечерас. Вук длаку мења, али ђуд никада.

Никада свог века неје поп Стеван помишљао, да ће бити кадгод и проводација, па, ето, под старост дотерао и дотле. Мучна улога! Неблагодаран занат! Ама зло је почети, још горе не започети. Госпођа Рашићка хоће да му век поједе, што до сад већ неје говорио с нећаком својим о томе. А он опет зазире и од „омладинца“, као да меће на коцку не знам шта. Стало поп-Стевану ипак доста до тога, да му сестрић бар лепо мисли о њему, као да се осећа нешто крив, што је и њега и матер му тако одбио као блато с ногу, па би зар колико толико то да заглади. Неје имао свога сталнога уверења, ни док му је била жива његова покојна Стаза; а поред Јеце нема никаквога. Но да потраје овако даље, ишчаурио би се из њега под старост, Боже опрости, „омладинац најчистије крви“. Сад се чисто трже, кад виде, да је зорао дубоко опет на своју стару бразду.

Изгори поп Стеван између две ватре. Ако у гору вуци, ако у село Турци. Ако ће натраг, ту је Скила, мати, која би да удоми своје дете, његова Јелисавета; ако ће напред, наићи ће на Харивду, на омладинца, који га може исмејати за „најмудрију“ реч. Лакше би му било, чини му се, на архијерејској служби придику какву исплести; а неје ни у Брајковцу придиковао, од како је дошао ту за свећеника.

Бранку дуго време поред таквога разговора са својим ујаком, па се диже, да иде.

— Куда журиш? Седи, да разговарамо, — задржава га попа. — Нисмо се честито ни поразговарали, како си ту.

То је истина. А ко је томе крив? Као да и један и други избегаваше интимнији разговор. Бранко

би тешко и дошао у Брајковац, на ујаков позив, ујаку за љубав, да неје ту и Јован и да не осећаше збиља потребу, да се одмори. Готово да је био већ и заборавио на ујака; а кад га се и сетио, неје имао повода, да се загрева љубављу каквом према њему. Поп Стеван, опет, ако се и приволео на Рашићкино наваљивање, да доведе Бранка кући, ако је то сматрао и као неки начин, да би свој стари грех према сестри и сестрићу загладио, осећао се туђ према њему, туђ, јер и оне сродничке пажљивости беше већ нестало у себичному његову срицу, туђ, јер предвиђаше, да их и мишљење и назори деле ужасном провалијом. Нуз то и зазираше од њега, да му кадгод не пребаци, па још, можда, пред госпођом Рашићком, што је небрат према сестри. Тога страха се, до душе, доцније опростио, јер као да је омиришао, да Бранку карактер не би тако што никад допустио. Али сад опет баш та сталност, та строгост и озбиљност у карактеру Бранкову улеваше му то јачи зазор, зазор, што га осећа слабији према моћнијему, што га осећа кривац према ономе, чијега се суда боји, ако је и уверен, да му „кругове његове“ не може побркати.

— Седи! — вели опет попа Бранку.
— Не да се насути вода у решето, — одговори онај.

— Баш имам важна разговора с тобом.
Бранко се изненади.
Спусти се на место, где је седео био, а ништа не вели.

Е, сад или никад, поп-Стеване!

— Хоћу да те женим.

Бранко избечи очи у њега. Гледа га, па не зна, да ли да се одсмеје као на шалу или да прими као истину.

Поп Стеван, Бог ме, не показује ни мало воље за шалу. Тако сухопаран човек и не зна, шта је шала.

Поп Стеван је осетио поглед Бранков, па, ако му је образ иначе и могао доста да поднесе, сад се нађе у великој неприлици. Чисто не сме да му гледа постојано у очи, и, што му се давно и давно неје придесило, — поцрвене, е, поли га, Бога ми, румен до иза ушију.

На једаред би Бранку све јасно, пуче му пред очима као — попор . . .

(Наставиће се.)

ПОСЛЕДЊА УСПОМЕНА НА ЛАУРУ.

(ЈУЛИЈЕ СЛОВАЦКИ).

давно без срца — данас без разума —
О јаднице Лауро — јоште за живота,
Теби у сред глувих успомена, шума,
Офелијин венац моја рука мота.
Кô змија ће он ти да обвије чело,
Кад га уздрхтале твоје руке прима:
То ј' различак, рутва, сламке, чедо бело,
А то цвеће значи: не заборави ме!

Олуј нас живота, кô траву повија,
Пређе, али главу ничице обара:
Не теши те осмех, бол те не убија,
Остави те разум и памет ти стара;
Тих покој се с тобом никада не дружи,
Вихор уништења никада да пирне;
Сунце не весели, месец не растужи,
Смрт не ће да прими међу сенке мирне.

Што се тако хладна бешћутности стена
На срдашце моје свом тежином свали?
Зар што смо се некад у свету опсена
На једној путањи срели, упознали?
Зар што сам те лиром и песмом из груди
Зором пробуђив'о, успављив'о мраком?
А ти више тужна, него тужни људи,
Бегала си свеђер за другим призраком.

И тако се дигла небу под облаке,
И нестала тихо у лазуру снова;
Слила се у бледе месечеве зраке
И вргла ми ружу свенулих листова.
Не знам, је л' ти с чела пала та увелка,
Ил' је твоја суза канула из ока,
Или ми је рука каквога анђелка
Добадила ружу с неба, из висока.

Тама твоје душе, к'о чума потајна,
Са твога је тела на ме прешла била.
Ви'ш отров у срцу? — то је суза вајна,
Коју но си мени у срце салила;
Видиш, како гасне моја румен стара,
Где су некад прешла твоја кобна уста? . . .
А на глави венац од павлена жара
Ужегла је твога ока ватра пуста.

Данас, кад ми косу бес кида олујни,
Кад ми чело кале плами разуздани,
Још ми понос дрхће на образих нујни',
Што ме такав огањ не мож' да стамани.
Данас не знам, где је срећа овог света,
Ја не могу никад срећних људи гредом;
Усијаним челом вапијем: проклета!
Проклињем те срца свога отров-једом.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Да ме одмах бурни — мени није криво
 Ништавила вихар смлави сиротана,
 Јер сам прокл'о љуто све на земљи живо,
 Све — скупа с анђелком преминулих дана.
 Онде, где свет врви, жури, лети, стаје
 И хучи к'о вали, ил' пчеле с улишта;
 Ништа ме не здравља, ништа ме не чаје,
 Преда мном је ништа и за мном је ништа.

Кад су браћа моја, те селице тице
 Летели са шћумом горе по небеси',
 Ја се мак'о нисам. Звездом од зенице
 Глед'о сам у прошлост, гледао сам, где си.
 У широком свету често спасила је
 Са очима сузним многа мома бела,
 Да за тобом пиљем вреле уздисаје,
 Да ми се у срцу заломила стрела.

С пољског.

Мрвицама вајним љубави ми давне
 Хранио сам бледе призраке лагано,
 Али сузом таком, к'о прошлости тавне,
 Још ни једно срце није покапано.
 Како моје очи топе се и коче,
 Како на њих врца мис'о из дубина,
 Како сињу искре, како сузе точе,
 То ти само знадеш! — али ти једина.

А сад — тужан с јека прошлих дана пустих,
 О, о људи, идем за вама к'о дете,
 Ма да сте ми луди с осмехом на устима,
 Ма да сте ми луди, кад сузе лијете.
 Ал' кад хладних суза роса огади се
 И сит будем стиска ледених десница,
 Душу ће ми од вас вихри да узвисе,
 Ал' вихари пуни муња блискавица.

Рајко.

ЗАБАВЉАЧИЦА.

ПРИПОВЕТКА.

НА ПИСАЛА КАРОЛИНА СВЈЕТЛА.

ознанице удове саветниковице, госпође Но-
 вакове, мисле, е је она најсрећнија на свету.
 Та има свега, што човека може блажити у
 овој долини пуној суза: пољских добара, кућа, екви-
 пажа, накита, много чељади, — а на послетку сина,
 ком не може одолети ни најохотије женско срце.

Госпођа саветниковица зна врло добро, да дами
 с таквим иметком, у таквим приликама и с тако ви-
 соким познанствима најбоље доликује ход, који им-
 понује, и достојанствено држање тела; но кад са ле-
 ним Едмундом испод руке иде, корача још охотије.

Све значајне погледе, сва дивљења, што су ша-
 натом хотимице и нехотице изражена била, а која
 се односе на изванредног младића, прати с врло оз-
 биљним, достојанственим лицем; њена је заслуга, што
 је свету поклонила тако мио створ. — Госпођа је
 саветниковица у опште дама, која са свим потанко
 зна своја права и врлине, па уме да им стече и при-
 знања, које им припада.

Али Едмунд не мари баш много за ту нежну
 пажњу. Враћа, истина, милокрван поглед милокрвним
 погледом, стисак руке при четворци исто тако срда-
 чно, али изгледа, као да он то чини више из уро-
 ђене благодати, него ли из другог каквог дубљег осе-
 ћаја. Та, никад не иде даље за пленом своје лако
 стечене победе, јер га се већ унапред одрекао. Шта
 више, у девојачком свету соколи га та „грозна“, не-
 чувена прича, да, бојаги, његово срце још никад неје
 јаче закуцало, кад би му се поглед задубио у двоје
 лепих очију, да, бојаги, још неје испало за руком
 ни најватренијим погледима, да би га могли одуше-

вити, ни најнежнијим, да би га тронули! . . . Заиста,
 ова је хладноћа скоро невероватна, нарочито кад би
 се човек загледао у његово мило, мирно лице. Па
 ипак је то тако! Многа га нежна срца због тог, тако
 грдног, греха потајно окривљују! . . .

Време је пролазило брзо, тако рећи у тренутку
 (тако су барем говориле пријатељице госпође савет-
 никковице), постаде од милог младића красан човек,
 од ђака, који је био пун бујних мисли, чиновник без
 плате, јер је у звању био сувишан.

Цео се Златни Праг упрепастио, кад је за то чуо!
 Та, како може дозволити госпођа саветниковица је-
 динцу сину, да ступи у државну службу, поред то-
 лико иметка и поред толико пољских добара, којима
 треба да управља понајвише мушка рука! . . .

Нико се и не домишља, да је баш она Едмунда
 наговорила, те је ступио у чиновничку службу, а он
 нема ни најмање воље за ово звање. — Но он се
 навикао, да слуша своју оштру матер, па ју је слу-
 шао и сад, али никад тако с тешким срцем, тако
 нерадо као сад.

Госпођа саветниковица жуди неизмерно за титу-
 лом. Човек без титуле је код ње тек полован, а
 према приликама и — нико и ништа. Кад би се
 нешто имала да приволи или титули својој или свом
 иметку, за цело би титулу изабрала!

Каква ли је разлика називати се са свим кратко
 и просто „госпођа Новакова“ и називати се „госпођа
 саветниковица“! Мислим, да сваки, па и најглупљи
 човек на свету мора одмах опазити грдну разлику
 међу оба та имена, а не ћу ни да споменем, које

од њих боље звони, које се боље прима, кад се где пријављује или у друштву приказује. О образованости и добру гласу „госпође Новакове“ може сваки сумњати, али „госпођа саветниковица“ зна се узвистити над сваком таквом сумњом! Свако одмах зна, чим би јој чуо титулу, како ће с њом да поступа, како да је освоји, с каквим лицем да јој говор слуша, на какво место да је посади. „Госпођа Новакова“ може врло тешко, тек својим понашањем стећи себи поштовања, а „госпођа саветниковица“ има већ у напред право изискивати углед и поштовање. Неочењиво је то благо за таке госпе, као што је госпођа саветниковица! . . .

Међу осталим сјајним и дивним својствима госпође саветниковице (врло ми је жао, што не могу због ограниченог места говорити о свима опширно), мора свакога највише дирнути верна јој љубав према покојном господину саветнику.

Већ је прошло петнаест година, како почива под мраморним спомеником, на ком су све врлине му урезане и златним словима исписане, а она ипак, кадгод се сети, утире сузе батистеним, златом извезеним рупцем!

Него зли језици, који врло добро знају саветниковицу већ од дужег времена, смело исмевају њену брачну, тако „ружичасто изгледајућу“ љубав, па тумаче болест госпође саветниковице и сувише гадно, а да бих могла то прећутати. Они, наиме, са свим извесно тврде, да она не оплакује губитак свог мужа, који није баш био пријатан, а од ње за неких тридесет година старији, већ само губитак најсјајније наде свога живота. Господин саветник био је кроз толико година савестан и узоран, па је требало, да буде најпоследње за своје многе заслуге и награђен. Већ су му спремали орден, а с тим у свези и повишење у племство.

Кад је госпођа саветниковица то била чула, неје могла ни спавати од беса и радости. Покушавала је, кадгод је мислила, да је нико не види, како ће се врло грацијозно клањати, онако, како ће као племићка примати толика честитања. Али тада је господин саветник био тако неспретан, па је баш у одсудном тренутку допустио, да га удари капља. — Баш је право чудо, како да се онда није то исто десило и његовој племенитој супрузи! — Умре саветник, а с њим оде и сва нада честољубиве, охولة госпође, да ће се избавити из кала тог плебејског имена и узвистити у те сјајне кругове вишег аристократског друштва.

Али оно, за чим госпођа саветниковица жуди целога свога века тако ватрено, а увек узалуд, то хоће да доживи у сину свом.

Мисли, да ће Едмунд очевим заслугама, грдним

протекцијама и својим великим иметком понајпре и понајизвесније као чиновник доћи до жељене цели. Неколико благодарних протектора, које је за савет запитала, са свим су одобрили њену намеру, обећајући јој, да ће се већ за неколико година испунити оно, што жели. Едмунд у том постане чиновником без плате, а пољска му добра пропадају под несавесном управом.

Едмунд неје тако честољубив, јер фантастични планови његове матере не могу да га одушеве. Он сања о мирну, поетичну животу, да га проводи у крилу природе; али мати се његова ни мало не осврће на ту често изражену жељу, већ га баци у вртлог великог варошког живота.

С тога неје чудо, што Едмунд не мари баш много за посао. Долази касно, а одлази врло рано; рада се пак свог прихваћа тако лено и нерадо, да претпостављени му, и ако су пријатељи госпође саветниковице, не могу да га помичу у звању. Саветниковица очајава! Та, на што сав труд и на што толике жртве, кад он сам ради против најлепших намера!

Али Едмунд мисли, да му је мати задовољена, кад је пристао, да постане чиновником без плате, па се ни он исто тако ни у длаку друкчије не понаша, као што му је и мати непоколебљива у својим намерама.

Обоје су били незадовољни, те им је одношај постао усиљен и непријатан. Едмунд хоће, да га мати што мање кори, па се навикао вечеравати изван куће, ма да не мари много за тај бурни друштвени живот. А саветниковица, наравно, остаје из дана у дан све више и више усамљена.

Из почетка јој неје било противно, што је у вече бивао изван куће; мислила је, кад уважели светског уживања, зажелиће онда, и да заузме високо место у свету, па да му свако завиди. Али у синовљевим жилама нема ни капи материне крви, као што се и саветниковица, на своју грдну жалост, уверила, јер је и у бујици забава и уживања, а и у друштву младића, којима је племство и иметак све и сва, ипак остао онај стари: скроман, замишљен, добра срца, — све као и пре.

Кад год је са својим сином на само, части га грким прекорима; опомиње га, да се најпоследње својим знањем како год истакне. Али Едмунд би у вече још чешће бивао изван куће, што се пре само по каткад дешавало.

Једном при ручку јада му се саветниковица више него икад, како је усамљена.

„Али за што куд год у вече не излазиш? За што не позовеш кога, кад ти је дуго време?“ пита је најпоследње Едмунд мало нестрпељиво.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Из тих твојих речи види се, како си баш са свим равнодушан према својој матери,“ дубоко уздахну саветниковица. „Говориш, као да не знаш, да не смем због своје мигрене дражити живаца. У осталом, да будем искрена, неје ме много изненадила та твоја непажња, јер како и може да те занима ствар тако безначајна, као што је моје здравље?“

Едмунд се направио, као да неје разумео смер тих речи. „Ако ти неје могуће, да будеш у вече у друштву“, настави хладно, „могла би примити предлог баронице Н.“

Бароничине речи слуша саветниковица увек са тако светим поштовањем, као да је бароница старо грчко делфиско пророштво. — „Шта је то рекла бароница?“ запитала живо, јер је са свим заборавила на свој пређашњи сентиментални глас, којим је хтела да покаже, како јој је увређено материнско достојанство.

„Састао сам се с њом синоћ на забави,“ пође Едмунд да прича, додајући саветниковици тањир са воћем. „Дозвала ме, па ми предложи, да те наговорим, да узмеш себи какву забављачицу, да ти крати време. Рекла је, да познаје неку девојку из осиромашене, али поштене породице. Приметила је, да госпођа у твом положају и с твојим иметком не може бити без такве женске.“

„Заиста је жалосно, да мати поред своје рођене деце мора тражити туђ свет“, поче саветниковица после кратког премишљања. „Али бароница ме одвећ сажаљава, а уз то је и одвећ изображена, а да бих јој предлог могла одбацити.“

Едмунд и опет прогута грку пилулу. Али сад је бар уверен, да ће мати свакако примити девојку, какву јој бароница предлаже, па се надао, да ће с те стране бити безбедан, јер се не ће онда мати више моћи тужити на самоћу. Изашао је из материне собе с тако мирном савешћу, каква му већ давно неје била.

Саветниковица за тим нареди, да упредну, па се у највећем трку одвезе бароници...

Неколико дана после тога облачи се саветниковица у свечано рухо. Спремала се на честитање некој „високоблагородној“ пријатељици, а Едмунд има да је отпрати.

Рђаво расположен седи он на дивану, па разгледа из дуга времена помодне листове, којима су обично покривени столови високе госпође, па чека, да ли ће се матери му већ једаред досадити гледајући, како јој стоји ова или она хаљина, овај или онај шешир, и саветујући се са собарицом, који ће од тих предмета правити најбољи ефекат, те ће најбоље одговарати тој великој свечаности. На послетку се решила да узме онај лепо шешир са здраво дугим пером, што над шеширом лебди, и Париски лепо извезен огртач. Едмунд одахну, кад виде, да јој собарица већ рукавице заокпчава и махраму додаје, јер помисли, да је овог дана већ претрпио бар један део беде, па се маши шешира.

У том уђе слуга. Запита, може ли пустити унутра госпођицу, која би имала част, да се, по налогу госпође баронице Х., прикаже милостивој госпођи.

„Ах, то ће бити за цело моја забављачица! Нека уђе!“ рече госпођа саветниковица, и ако се врло журила. Обрадовала се, што ће јој моћи показати цео свој накит, па је помислила, да ће, обучена у свиљу и кадиву, стећи код ње већег угледа и поштовања.

Едмунд се спустио поново на наслоњачу, али сад још незадовољнији него пре, па се ћутећи одао својој судбини, која се данас зове: дуго време.

Тим се достојанственије, као каква шпањолска грандеза, наместила госпођа саветниковица на велику, плишем покривену наслоњачу, као да ће сад неком да суди, па је тако чекала, да уђе.

Слуга отвори врата, па пусти у собу младу, нежну девојку.

(Наставиће се.)

НА ШТО ТАКА ПОРОДИЦА?

СЛИКА ИЗ ЖИВОТА.

НАПИСАО А. ДИГАСИЊСКИ.

Баш је знао да живи Панкратије Ђеплик, некада оргуљаш, а доцније свирач у крчми у Пекарској улици. Јадно је то уживање! Гости дају напојнице, а он попије, што добије. Кад се врати кући, не ће жена да му отвори врата. Моли, преклиње, додијава и на послетку се отворе врата. На плуту плови жишка, па сипа бледу светлост по мрачној собици и осветљава пет дечијих глава, мушких и женских, које хрчу у једном углу, покривене материном сукњом.

— Имаш ли ти Бога, човече, шта радиш? — јауче жена, хватајући се обема рукама за главу. — Боље, да нас све потучеш! Пребијене паре немаш, деца гладна легаше! Ја не могу да заспим од бриге, шта ће сутра бити... О, несрећници мени!...

И Ђепликова удари у плач.

Узверена погледа, разбарушене косе, пијана лица, стао свирач на сред собице, погледао око себе: женин плач, неко злокобно хркање дечије, слаба светлост од жишка, следи му душу.

— Чујеш, пијаницо, Маљка има оспе! . . . Немам за што да купим лекарије! Стах иде у школу без обуће, па је данас назебао . . . Мања не може ићи да шије, јер је с ње спала једина сукња. Продала сам синоћ последњи јастук, а од јутрос нисмо ништа окусили и немамо чим у пећ да заложимо . . . О, несрећници мени! . . .

Расплака се Ђеплик, стаде љубити жену, грлити, молити за опрштење:

— Бекрија сам, убица своје деце и жене! Смиљугте се, опрстите; сутра ћу доћи тачно у по ноћи; све, што заслужим, донећу кући!

— Ој, не ћеш се вратити, не ћеш! Сваки дан тако обећајеш, а увек остајеш стари.

— Вратићу се, тако ми твоје љубави, жено, вратићу се!

— Закуни се децом, закуни се Маљком! . . .

— Тако ми среће дечије, тако ми љубави Маљчине!

И свирач доби опрштење од жене и поче је грлити и љубити. Жижак затрепета и потавни, затрепета опет и угаси се. Једини срећан тренутак овлада у собици . . .

Сутра дан се Ђеплик врати рано кући и без новаца. Жена му ништа не пребаци; — нема, махнита скоро од бола, седи поред жишка, над Маљчиним телом.

Не погледаше се, не измирише се . . . Жижак је горео до подне . . .

Прође зима, а Ђеплик се увек рано враћа кући, враћа без новаца. Док у крчми пије, не сећа се ничега, кад се враћа кући, љуто га гризе савест.

Лети ласте поздрављају зору, а њему се чини, да му говоре:

— Ој! Ђепличе, Ђепличе, ал' си нитков! . . . Из дана у дан зором идеш кући . . . Ђепличе, бити те треба, бити, бити! . . .

На забату стоји надувен сив врабац, на Ђеплика погледа једним оком и цвркуће, а пијаница мисли, да врабац њему говори:

— Вуци се, пијаницо, вуци! Кући ти се не жури! На дому је невоља, деца, велик јаук женин! . . . Несрећа си, Ђепличе, несрећа! . . . А на дому је можда смрт, смрт, смрт! . . .

Гладни пси њушкају олукe и кад виде, где се Ђеплик батрга по плочнику, погледају га зачуђеним и пуним поштења погледом, па изгледа, као да проклињу и осуђују таково понашање. Ђеплик застаде пред таким једним псом, хтеде да се с њиме поразговори, ал се пас с гнушањем окрену од њега, и режући од срџбе отрча побочном улицом.

Мачке, које вребају под мостовима пацове, и оне као да дају Ђеплику мудру науку, како човек треба

трезно да ради, а што улови на свету, да носи своје родноме гнезду.

Пролазе сеоске таљиге са зелењу на трг у град; лубине црвене репе, репови жуте репе, главице купуса пиље изразно у Ђеплика и стресају се с кола над његовим јадним животом.

Промичу високи омнибуси с пецивом, и платном покривена кола с месом; њихов штропот силно кори и грди Ђеплика:

— Не ћеш, несрећниче, окусити поштена јела од дарова бољжих! . . . Не ћеш ручати, како доликује грађанину, који је на свом месту! . . .

На около штропот кола грми по плочнику, као громови у облацима, а на Ђеплику трне кожа и он слуша дословце ове речи:

— Земичке, хлеб, бели смок, језици, кобасице, свињске главе, пасуљ, купус . . . није то за тебе, Ђепличе, пропалицо Ђепличе! . . .

Ти приговори живих и мртвих бића тако протресу главу напитом Ђеплику, да, кад дође к жени, буде мањи од макова зрна. А жена увек плаче, грди и — јадница, мора да прашта.

Како су пролазили дани и годишња времена, тако су јуриле и године. Несрећа нема милосрђа према трезнима, за што би штедила пијанице?

За Маљком умре Стах.

Ђеплик пије без престанка. Жена малаксава, нема зараде. Ђеплик попије све, што заради. Најстарија Мања пала, утекла од куће . . . Ђеплик непрестано пије.

— На што та породица? — вришти Ђепликова у очајању, чунајући косу с главе.

Свирач престаје долазити сваки дан кући. Често преснава ноћ у крчми под клупом, лети — на скверу. Дође, кад други, кад трећи дан жени, деци. А за што дође? . . . Привлачи га ипак топлији кут.

Минуло опет неколико година, опет умрло једно дете и само једно остало с матером. Ђеплик свеудиљ пије. Жена му више не пребацује ни речи. Не буде му савест ни ласте, ни врапци, пси, мачке, нити икакве ствари. Пије слободно и не гризе га више савест, јер је пијан од ране зоре до вечера, — на јави и у сну.

Ђепликовој одлану; само за једно дете мора да ради. Мужа се гнуша. Он постао суров и напрасит. Кад дође к жени, грди је и плане, да је туче. Зими често код ње тражи склоништа.

Последње дете, једини траг од породице, оболе од шарлаха. Мучило се, мучило и умрло. Беше то дечарац од осам година, син пијанчев, очиних прта, а најмилији мајци. Сашила му сама белу кошуљицу, умила му лице, очешљала косу, запалила воштаницу,

наместила мртваца на клупу и села уз њега, па јеца тужно и пролива горке сузе материнске.

У страшну избу самртничку упаде он, који је породицу створио и уништио, пробудио осећања највеће љубави у живом свету и тим осећањима задао смртне ударце. Њеплик је пијан, батрга се, погледа узверено на укочено дете, на мајку, која беше изван себе. И говече, кад га воде на кланицу, па види проливену крв братску, поклане своје ближње, — рикне од грозе . . . Стресао се Њеплик, задрхтао је, кад виде смрт последњег свога детета; тражи узрока, тражи кривца, и још је тако подао, па не може да пађе у себи кривице . . . Учини му се, да је жена крива. Учини јој ужасан приговор: — Потукла си ми децу! . . .

Она му одговори погледом, луним презирања и мржње.

Ко зна ток људских осећаја, томе је познато, да се они мењају један у други. Њеплика спопаде махнито беснило, — учини му се, да треба да освети мртво дете . . . Прилети мајци и стаде је немилице тући. Крај детињег одра разлежу се крици родитеља у борби; тукли се страшно због угаснулог живота детињег, после чије смрти омрзоше једно на друго већма, него што се љубили, кад су некада дали живот том детету.

Прискочили људи и разделили мужа и жену, које је и тако природа на веки развела.

Њеплик је добио *delirium tremens* па га стрпаше у лудницу.

С пољског превео **Рајко**.

О КНЕЗУ ЛАЗАРУ.

РАСПРАВЉА И. РУВАРАЦ.

(Наставак.)

Василије Петровић у Историји Црне Горе од г. 1754. (види Летопис Матице Српске књ. 68. стр. 9.) вели, да се Баоша оженио „прекрасноју Маријоу, дочкою княза Лазара“; а митрополит Петар I. Петровић (Грлица за год. 1835. стр. 56.) оставио је празно место а Димитрије Милаковић приметио је, „да неки списатељи уместо Деспине спомињу *Мару* а неки *Јелену*. У једном рукопису, преписаном из другог рукописа, који се у Пећској патријаршији храни, читао сам *Милеву* место Деспине“. Сима Милутиновић у Историји Црне Горе стр. 2. зове ју „по устменима преданијама“ *Јелена*. Јеленом или Јелом у истини се и звала подружике Ђурђа Срацимировића, а кћи кнеза Лазара и за ту Јелену каже се у простој повести и у трношком родослову, да се по смрти Милошевој, дакле и по смрти Лазаревој преудала за Ђурђа II. Балшића. И пошто је „князь Милош“ већ прије г. 1371. био зет кнеза Лазара, то би његовој удовици год. 1390. морало бити најмање 37. година. И ту удовицу од 37. год. да ће узети себи за љубовцу *млади* зетски господар, Ђурађ Срацимировић? — И та иста Јелена преживела је Ђурђа Срацимировића и после је опет пошла за Сандаља Хранића, Патаренца, и великог војеводу русага босанскога. Лепе ми удовице и баш је вредно, што се г. Чеда Мијатовић жив искида, пишући, причајући и једнако пре-причавајући о тој Јелени, о велеможној госпођи Јели! Но можда ће се ипак наћи когод, који ће заступати оно, што се у трношком родослову каже, т. ј. да Јелени, кћери кнеза Лазара, није први муж био Ђурађ већ Милош. Нек куша, само пре него што се упусти у доказивање, нека помисли, да се Јелени,

кћери кнеза Лазара а удовици Ђурђа Срацимировића, односно жени Сандаљевој већ год. 1424. родила *урачука* Катарина од *Јелене* (љубе Степана Вукчића, потоњег Херцега Степана), кћери Балше, сина Јелениног и Ђурђевог па ако ијоле уме рачунати, он ће се предомислити и неће крвати копља свога за причање сметеног родословца из XVIII. века.

Пошто је дакле кнез Лазар најстарије дете своје, кћер своју *Мару*, удао за Вука Бранковића, *Јелену* за Ђурђа Срацимировића, господина зетског, *Деспину* и још једну, којој не знамо имена, за Угрива и за Бугарина, то Милош, који је убио цура Мурата, нема места међу зетови кнеза Лазара или другим речма: Милош тај није био зет кнезу Лазару, а ако је био ожењен он и жена му се звала *Вукосава*, као што ју Орбин и Лукаревић, а по Орбину Дифрен, Витезовић, Качић, Рајић и Енгел називају, или *Даница*, као што се у записаној год. 1757. попевкињи зове, или *Јелена*, као што се у простој оној повести и у неким родословима из XVIII. века пише, — то Вукосава или Даница или Јелена та није била кћи кнеза Лазара, који је имао само *чет* кћери, и од којих је четир он за живота удао и удомио (и то једну за Вука а другу, трећу и четврту у Зету, у Мачву и у Трново) а пета је после смрти његове дана турском цару Бајазиту.

Казивање дакле, да је Милош, који је убио цара Мурата, био *зет* кнезу Лазару, и да се љуба његова (звала се она како му драго) свадила са најстаријом сестром својом а женом Вука Бранковића и да је због те свађе између сестара дошло до сукоба између зетова кнеза Лазара и т. д. и т. д.; цело казивање

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

то није ништа друго већ народно илити *учико причање*, то јест причање пука, који се никад не задовољава с оним, што се збило, већ мисли и смишља, како се што збило и зашто се то тако збило и догодило и не мирује, док лепо не смисли и не створи причу о догађају, који се давно догодио. Знати, да је у боју на Косову пао турски цар Мурат од руке Србина јунака, и да је посечен кнез Лазар и да су у том боју изгинула скоро сва господа српска и само Вук, зет Лазарев, да се спасао, — с тиме, с таквим фрагментарним знањем познији се нараштај не задовољава већ хоће да зна, ко је узрок погибије и пропасти те своје госпде и свога рода, и ко је био и како се управ звао онај Србин, који је ножем распорио цара Мурата и зашто је он отишао сам или самотрећи у турски табор, шта је претходило том одласку његовом у очевидну пропаст — у српском табору; и како да се само Вук, зет Лазарев, спасе и изнесе своју главу и т. д. и т. д.? И познији нараштаји немају кад нити могу истраживати и испитивати, шта о свему том кажу књиге цароставне, и да разбирају и распитују, да ли се где у ком манастиру налазе записи савременика оној погибли српској и да сравањују записе те са „цароставним“ или „староставним“ књигама, као што данас наш учени господин Панта ради; све то није нужно оним познијим нараштајима а они себи знају у том погледу друкчије помоћи и празнине у свом знању о оном догађају лепо попунити. „Њима у сну каже вила“. У души народа има снага, која непрестано ради и која може да надопуни оне празнине, да исплете мрежу, повеже одломке и једно с другим у свезу доведе и да тако створи причу, лепо смишљену причу о догађају из старина. И Орбин није сам измислио већ је готову нашао причу о боју Косовском, по којој је Милош био зет Лазарев. Од писаца, који су мени познати, први је Албанез Don Constantino Musachi, који око год. 1550. помиње Милоша Кобиловића као зета Лазарева; (Hopf l. c. p. 306. „L' altra figliola del prefato Lazaro Helena l' have Milos Cubilovich per moglie“), а наш Константин философ, родом Бугарин, Дука и Лаоник и преводник Дучин и Цревић (Tubero) и Јаничар и Курипецић (год. 1530.) не знају или бар не кажу, да је Милош био зет Лазарев.

Што се имена благородног оног јунака, који је убио цара Мурата, тиче, то смо већ чули, да се он по Константину философу, односно по оном, који је из Константиновог житија правио извод за руски хронограф, даље по Лаонику и Туберону, звао *Милош*, но Михајило Константинов из Острвице (Јаничар), преводник Дучине Историје, Орбин и Лукаревић, Павао Витезовић и Качић, гроф Бранковић

и изводи из његове кронике, Рајић и Енгел зову и пишу га: Милош *Кобилић*.

Милошем *Кобилићем* пишу га и Антоније Брапчић год. 1553. (в. Mon. Hung. hist. Scriptorum t. II. 305. „cum Milosso Kobilyth); Јован Љубић, каноник Бреславски у Слеској год. 1566. (в. Commissiones et relationes Venetae, издање југославенске академије, tom. III. p. 170. (a Milosso Kobylitzh) и p. 180. (Miloss Kobilicz); Герлах год. 1578. („Sarekoi oder Pirot ein grosser Markt fleck. Ausser dem Marck hat es ein Schloss gehabt, davon stehen noch 4. hohe feste Thürmen mit einer Ringmauern umgeben. Die Christen sagen, dass Milosch Coboti, welcher den Türckischen Kayser Murat erstochen, da seine Wohnung gehabt habe“. Stephan Gerlach's Tage-buch etc. Frankfurt 1674. p. 522.); Енглез Браун (Brown) у другој половини XVII. в. у немачком преводу: Michael Kobilitz; и *Летописи хрватски* (Архив IV. 33. и 38.); и Дубровачки песници: Иван *Гундулић* и Ђон *Палмотић* из XVII. века; — *влашки Летопис* (у Григоровића: О Србији и т. д.) у рукопису од 1620. стр. 10.: „Тогда одинъ кони писмен Милошъ Кобилуъ витезъ и доблй мужъ умыслиаъ приближитса и проколоаъ ханджаром Мурат-бега и такъ онъ погнѣтъ.“ — *Летопис српски* у рукопису Карловачке патријаршијске библиотеке из друге десетине XVIII. века: „Милошъ Кобилу, ножем пропракъ царя Мурата из Косова: *Сабраник* проигумна Хоповског Ђирила, рукопис манастира Хоповског, и у њему запис (око 1720. г.) „Къ лето 1390. юн. 15. на Косовъ вистъ бран велика къ то време помеждъ Србаль и Търкь и нъ том вою храбри витезъ Милошъ Кобилу оуби царя търског Мурата под шатором и стаде смъ ногом на прси. И тогда две силне саражи се койске на полю Косовъ. И на том вою погнѣе срѣске конске седмьдесетъ хилада а Търка паде сто и 10 хилада и тз погнѣе срѣски кнезъ Лазарь, уздаде и Вкъ Бранковну стара невера; и тз погнѣе срѣске силне конводе Милош Кобилу и и остали витезови и властелуцини како соколви.“ — Јеротије Рачанин на свом путу год. 1704. у Јерусалим, списаном год. 1721. (в. Чтенія при императорск. обществѣ исторіи и т. д. год. 1861. књ. 4. стр. 2.: „то зову шаторишта Марка Кралѣвића, Милоша *Кобилића*“ — (покојни прота Стаматовић у Српској Пчели за год. 1841. заменио је Кобилић са Обилић; а то је исто и г. Стојан Новаковић у Глазнику књ. XXXI. стр. 298. учинио; а зашто?); — напоследку да поменем још и „*Писнь историческыю*“),

*) Јулинац у својој краткој Историји „Славено-Сербскаго“ народа, изданој 1765. вели на стр. 91. да је „Пѣснь“ ту „предъ нѣколикими лѣтми нѣкой Сербской Гермоначъ сочинилъ, которое (то јест описаніе баталије на полю Косову) по томъ З. Орфелин въ 16. на свѣтъ издалъ, (у Венецији 1761.—1762.)

како се Срби са Тврци на Косовомъ пољу побили се, а ниједанпут Обилић или Обилевић. Од наших је први Павао Јулинац место Кобилић написао и штампана *Обилић* г. 1765., а Василије Петровић у Историји Црне Горе, печатаној г. 1754. *Обилевић*. Но већ прије Јулинца приметио је фра Андрија Качић у Разговору угодном народа словинскога (Млет. издање од г. 1801.) на стр. 146. ово: „Кобилић од Новог Пазара; од овога племена би велики витез Милош Кобилић, који уби цара Мурата на Косову пољу. *Старином зваше се Обилић, али заради ненавидности би од Вука Бранковића зван Кобилић.*“

»Славо паметь, копа паметь
»Милошъ Кобилѣиу,
»Он се хвали, витезъ славы:
»Цара посяхъи ѣю.

Но турски повесници Нешрије и Садудин називају Милоша убицу цара Мурата *Кобиловићем*. А тако је прочитао и Хамер у писму Бајазитовом у Феридуновом Зборнику (књ. IX. стр. 340.): „*Milosh Kobilovich*“ по у Гласнику (књ. X. 350.) стоји место Кобиловић *Кобилић*.

И Курипецић је чуо (год. 1530.) и записао Милош *Кобиловић* (Khabilovitz), Левенклав има и Кобилић и Кобиловић; и у записаној г. 1758. поцјевци обично се назива он Милош Кобиловић али има двапут и *Кобилић*, и *Милишић* у хорографији Пећке патријаршије, писаној око год. 1750., помиње у селу „Самодрежде“ близу реке Лаба гроб Милоша *Кобиловића* (Milosch Kobillovich.) в. Pray, Specimen Hierarchy Hungaricae Pars II. p. 443. — Већ је поменути Немац Левенклав расправљао питање, како треба да се пише презиме оном хришћанину, „*der durch ein unversehnen trug und list dem Murat umbracht. — Ein Christ mit namen Milos Cobilith. Barletius in dess Scanderbegs Leben*, (нисам имао у рукама то дело Барлетијево) *nennet ihn Milos Coblich. Ich halts dafür, man soll weder nach Ungrischem brauch Cobilith* (као Вранчић) *noch auf Italienische manier Coblich schreiben, sondern rein Zirfisch* (чисто српски) *Cobilitz* (в. Musulmanische Historie S. 184.).

Шта је, Србине и српски сине, шта ти је? „Ха! ждрал се пени и скаче и вршати.“ Што си тако нестрпељив те не можеш већ да дочекаш, да престанем већ једанпут наводити и помињати онакажено и погрешно записано презиме највећем српском јунаку, и то тим пре, да престанем с тим навањањем, што се и онако и већ одавно зна, да је Милош прозван и да се прозивао *Обилић* а не Кобилић или Кобиловић. Но ако ти то чекаш и очекујеш, да ти то кажем и докажем, то прекрсти још сад, јер то не ћеш дочекати никад. Г. Панта у Београду можда ће одговорити очекивању твом, Србине и српски сине; и он може, а ја ето не могу! А најпосле, шта је теби толико стало до тог презимена? Тражио сам, та тражим већ од г. 1854., и до данас не нађох ни једног кроничара, летописца, путника и иначе писца из XV., XVI, XVII. и све до пете десетине XVIII. века, и то ни у Турчина, ни у каурина, ни у Хрвата, ни у Срба и у иноплеме-

меника друкчије, већ или Кобилић или Кобиловић, а ниједанпут Обилић или Обилевић. Од наших је први Павао Јулинац место Кобилић написао и штампана *Обилић* г. 1765., а Василије Петровић у Историји Црне Горе, печатаној г. 1754. *Обилевић*. Но већ прије Јулинца приметио је фра Андрија Качић у Разговору угодном народа словинскога (Млет. издање од г. 1801.) на стр. 146. ово: „Кобилић од Новог Пазара; од овога племена би велики витез Милош Кобилић, који уби цара Мурата на Косову пољу. *Старином зваше се Обилић, али заради ненавидности би од Вука Бранковића зван Кобилић.*“

У најстаријем — по мишљењу г. Новаковића — препису приче о боју на Косову гласи натпис: „Житие кнеза Лазара и воиводе Милоша *Кобилића* и остале српске госпode“. Но у самој тој причи претећи говори Милош Вуку Бранковићу: „Зашто она (охола Видосава, жена Вукова) учини моју матер кобилом; нек свака зна, да ниесам Милош Кобилић, него Обилић и прави храбри детић“, те се још додаје: „до то се доба зва Милош Обилић, а од то доба Кобилић (с. име му се предеде, како се едина реч рече) за што една женска глава ола узети.“ (Starine X. 188.)

Но шта рече оно Роксанда Ђевојка брату своме Леки капетану за младожењу Милоша?

„Јеси л' чуо, ђе причају људи,
„Ђе ј' Милоша кобила родила,
„А некака сура бедевѣја,
„Бедевѣја, што ждријеби ждрале,
„Нашли су га јутру у ерђељу,
„Кобила га сисом одојила,
„С тога снажан, с тога висок јесте?“

И шта рече Вукова вјереница мајци својој?

„Ал' е Вука родила лѣпа од града владика,
„А Милоша Кобиловића една млада Влахињица,
„Влахињица родила, подъ кобилом одхранила.“

И то, што Вукова вјереница рече, то Милошева вјереница не порече, већ рече:

„Истина е, сестрице, што говориш, свеколико,
„Да е Вука родила лѣпа од града владика,
„А мога вѣреника една млада Влахињица,
„Влахињица родила, под кобилом одхранила,
„И зато се он зове Милошу Кобиловићу.“

(В. Гилфердинга Боснија итд., стр. 244.)

Наш Рајић, пишући у свету историју српскога народа, приметио је (III. 11.), да „о имени и прозвани и его (Милошевог) разногласятъ Историцы. — Подобитъ о прозвани и его споръ бываеетъ между простыми повѣстми, едини называють его Обиличемъ, други же Кобиличемъ, аки поругателнѣ; но кое изъ сихъ миѣнѣ правдивѣе естъ, извѣстно не знаемъ. Дифресне именуеетъ его Хобаличь, прочии же Кобаличь и Кабиловичь, *Бранковичь наипротивъ и прочии*

наши Историци просто Кобилићем его именујућ. *Обавеза таковог прозвище неумаллетъ чести достославнаго мужа. Добродѣтель бо украшаеъ имя и превозноситъ.*"

После свега тога мислим да би сасвим излишно било кад би још помињао, шта је о Кобилић и Обилић приметио стари Бан у некој својој трагедији (Dubrovnik, Zabavnik за г. 1867.) и како се тада неки од наших патријота и зилота жестили и љутили се на Бана и због те примедбе и што је у трагедији оној претпоставио Обилићу Кобилића (в. Даницу за г. 1867. бр. 16. стр. 380.—383.)

Мени је пре више година казао. Дечански архимандрит Ђирил, да га народ зове Кобилић. У књизи Даничићевој: „Основе српскога језика“ нема, или бар ја нисам могао наћи у њој ни Кобилић ни Обилић, те нека сада ученици и наследници његови кажу и одговоре: „кое мнѣније *правдице* естъ“, као што је наш Рајић г. 1766., или „каторе имя (Обилич вмѣсто неблагозвучнаго имени Кобыловичъ или Кобыличъ) вѣрнѣе“, као што је руски Гилфердинг г. 1858. питао, јер сам не знао одговорити на то питање. А ја ћу само то рећи, да је Кобилић старије од Обилића и да је Обилић коректуром постало у прошлом веку од Кобилића.* У Херцеговини било негда а може бити да и данас има „Паликућа“. Неки се од тих Паликућа преселе у Угарску и купе добра и спахилуке. Једног тих спахија женирало је то презиме и он се стане писати: „Палик-учевни“, и тако се они, ако нису изумрли, пишу и зову „до сего дне“. Свештеник један у Хр-

* Не ћеш се кајати, српски сине, ако прочиташ стр. 79. познатог Хановог дела: *Reise von Belgrad etc.* и сетиш се, шта се оно у тровошном родослову (Гл. V. 86.) каже за Милана Топличанина и Ивана Косајчића.

ватској прозивао се „Зеџ“. Једном потпише се он на поднеску свом овако: „Н. Зеџџ“, на што покојни владика Јевђеније примети: „довлѣтеъ едино е“. И у народу нашем нашао се неко, кога је женирало, што се највећи јунак српски презива „Кобилић“, те поправи и исправи у „Обилић“ и како је то годило многима, то се коректура та прихватила и усвојила и Павао Јулинац, први од Срба написа „Милош Обилић“. — И шта сад, шта хоћеш сад, Србине и српски сине, и мислиш ли ти, да ћу се ја с тобом препирати због презимена тога? Нисам се ни због презимена кнеза Лазара препирао, па се нећу ни због Милошевог презимена препирати, и то тим мање, што у првим изворима нашим нисам нашао, те с тога и не знам, ни од куд је родом био Милош, ни како се прозивао он; ја само за Милоша знам:

„Милош је — Милош, сиви српски соко!
„Где, тешки како буздован окреће,
„И облак сече и даље полеће;
„Ха! ждрал се пени и скаче и вршти“ итд.

И о том Милошу ништа се друго не зна, но само то, да је сам као пребег отишао у турски табор и да је, као такав пуштен пред цара, убио цара Мурата, но и сам тамо пао. А зашто је он отишао, то јест, шта га је вагнало или шта га је покренуло, да отиде као пребег у турски табор: да ли за то, што је опаднут био у кнеза као невера, те је чином своју верност посведочити хтео, као што Константин философ казује, или за то, што је кнез обећао своју мезимицу оном, који убије цара Мурата, па је Милош хтео да заслужи, да награду ту добије он те да постане зет кнезу Лазару? — ја не знам, а ти, Србине и српски сине, можеш о том мислити, домишљати се и нагађати како хоћеш.

(Наставиће се.)

КЊИЖЕВНОСТ.

СЛОВЕНСКО ПЕСНИШТВО У НАШОЈ КЊИЖЕВНОСТИ.

(ПОЗИВ НА ЗАЈЕДНИЧКИ РАД.)

Словенска, особито руска лепа књижевност данас је прва. Цео образовани свет не само што преводи отуд данас по највише, него узима их за узор. Зар смемо ми Срби не угледати се на њих, те и што јаче не пригрлити, што нам се отуд пружа.

Уредништво овога листа наумило је, да прикупља грађу за чланак, или, можда, и дело: „Шта се у нас и како преводило са словенскога“, и обраћа се у томе послу подједнако и својима читаоцима и свакоме, кога занима и горе истакнуто питање и напредак српске књижевности у опште.

Да је то корисна ствар, ваљда није потреба ни говорити. Два су главна разлога, која су нас, тако рећи, нагнала, да се латимо овога посла. Први је, и за овај мах главнији: што се очигледно опажа, да се у последње време почиње све више и више преводити са словенскога у нашу књижевност, и што је изглед, да ће то, у добри час, и даље напредовати. А свакоме савесну преводиоцу одмах, још пре почетка посла, мора да падне на памет: да није та ствар можда већ преведена, и како је преведена, и где је (у добру или рђаву — распростра-

бену или непознату листу) угледао тај превод света? Но како је међу тима преводиоцима данас доста и млађих људи, којима или је тешко, или можда и немогућно доћи до свију старијих наших листова и књига, те, не знајући, шта је где изашло, могу да унадну у погрешку, да преведу по ново ствар и добро преведену и смештену у добро познату листу: — решили смо се, да почнемо у свом листу купити све, што спада на ову ствар, те бити у први мах и преводиоцима на помоћи, макар и размештеним од броја до броја белешкама, а доцније, ако се дадне, и засебним чланком.

У наш посао спада све, што се у српској и хрватској књижевности појавило из словенских књижевности — у првоме реду из песништва, а у другоме из осталих грана, које у ширем смислу спадају у ову струку, дакле: критике, студије о писцима, њихове биографије, писма и т. д. и т. д. Разуме се, да дела латиницом штампана у истој толикој мери спадају амо, колико и ћирилицом.

Како се у овоме послу није досле у нас радило, то и ми не знамо, да ли ћемо овако у први мах погодити у ситуацијама и у појединостима прави и најпрактичнији пут. Радо ћемо примати и савета од наших сарадника у овоме предузећу. За сад ево, како ми мислимо удесити овај посао.

I. Без сумње се из словенскога песништва на наш језик највише преводиле *новелистичне ствари* у ширем смислу; слике, црте, приповетке, новеле и романи спадају, дакле, на прво место у нашем послу. Да бисмо показали својим читаоцима и, ако буде у њих добре воље, помагачима можда, начин, којим би овај посао ваљало радити, доносимо у данашњем броју на месту, одређеном у нашем листу за тај посао, шта се све налази у свима течајевима (1860. — incl. 1870. год.) Ђ. Поповића „Данице“ из руске приповедачке књижевности. У бројевима по том доћи ће на ред „Јавори“ (Змајева два течаја и Огњановићеви), Новаковићева „Вила“, „Матица“, Бечка „Србадија“, „Млада Србадија“, „Словинац“, „Српска Зора“, Нанчићева „Мала Библиотека“, Београдска „Србадија“, „Vienac“, „Стражилово“ и поред ових, по могућности и одзиву наших помагача, и остали наши старији и млађи белетристични и политички листови. — Много је тежи и несигурнији посао у овој ствари са делима, која су изашла у засебним књигама, и управо у томе нам је помоћ свега нашег читалачког света по све потребна. Много зидамо на људе, којима су отворене и при руци наше велике и мале па и најмање, можда у коме забитом куту-сеоском, библиотеке. Свакога, који нам у томе буде помогао, не ће стати ни времена ни муке, преписати нам натпис макар и једнога дела и послати нам (у пи-

сму, или на карти); а помоћ, коју тиме учини, биће велика. Натписе ваља преписати од слова до слова, назначивши поред имена делу и име писца, преводиоца, издавача, место и годину издања.

II. Мање, али можда још мучније поље рада је с песмама и у опште с делима у стиховима. Те су ствари већином по листовима; погрешка је (данас је већ нестаје), што на много места нема ни имена пишчева, ни пунога потписа преводиоцева. У таким случајевима молимо бар за прва два реда текста. — Овде је потребно назначити лист, зборник, календар и т. д., у коме је песма изашла, и уз то споменути годину и страну, на којој је песма.

III. Најмање, и мање нег' најмање биће у прози чланака о песничким производима. Ми ћемо се постарати, да их из листова, који су нам при руци, повадимо, колико се дадне, не искључујући одавде ни такве ствари, које су и на другом ком језику писане и преведене на наш, а баве се о словенском песништву. (Н. пр. *Еугена Цабла* чланак у „Јавору“ 1883. о *Тургеневу*, чланак *Марка Цара* из руске књиж. у „Срп. Листу,“ и ако се што нађе спомена вредно из листака о овим стварима у политичким листовима. „Спомена вредно“ велимо, не што можда не одобравамо у опште појаву тих ствари у политичким листовима, него, што су ствари већином непоуздане, из треће руке, и што их је можда писао и преводио човек не познајући самога писца ни дела, о којем се реферирало.

Амо спадају и предговори к делима, издатима у засебним књигама, као на пр. красан предговор *Мишикаговића* своје преводу „*Кларе Милићеве*“, па занимљиви предговор *Трискога* уз превод „*Евгенија Оњегина*“, предговор и поговор *П. Тодоровића* уз *Тургеневљево* „*Новину*“ и т. д. — Све то спадаће у круг наше радње и истраживањемо и јављати, колико будемо могли налазити.

Како се у нашој књижевности почела у последње време да негује и пољска приповетка (неколико честитих хрватских превода и неколико наших, око којих се труди млади сарадник и пријатељ наш *Никола Манојловић Рајко*, н. пр. недавно у другом већ издању изашли роман *Крашевскога* „*Песник и свет*“ и ових дана истога „*Јермола*“, и многе лепе ствари *Шеникјевичеве*), то се разуме да ни то не искључујемо из свога посла; исто тако ни чешка ни словеначка књижевност, које још до данас осем малих изузетака (Ђ. Поповић) нису биле срећне, да нађу дорасле им преводиоце.

Раденици при овоме послу имали би по нашем плану бити:

1. Уредништво нашега листа.
2. Наши читаоци.

3. Сами преводиоци, писци, издавачи и можда уредници листова, библиотека, календара, забавника и т. д., у којима је што од овога изашло, а до којих је данас тешко доћи.

4. Наши листови, српски и хрватски, с ове и с оне стране Саве и Дунава, који би имали братску љубав отворити у својим ступцима сталну рубрику за овај посао, исто као што ћемо и ми, те штампати ту по начину, који пронађу за најбољи, између којих ћемо и сами, ако се покаже згоднији од нашега, најподеснији изабрати и по њему даље радити. Исто би и они могли овако позвати своју читалачку публику, јер је ово посао, у коме, у први мах, при најпотребнијему, при прибирању грађе, може суделовати сваки без разлике, коме само књиге до руку долазе. А разуме се, да би ствар више користила, кад би се она могла усредоточити у два, највише три листа. Тиме би се избегло, да се исте ствари не штампају дваред, а било би и лакшега прегледа.

Тиме смо, чини нам се, рекли све, што је потребно, да се рекне у први мах. Ко хоће да види, како је крајње време, да се ово једаред почне, и колико смо заостали иза наших раденика на овоме пољу још од пре двадесет и више година, нека узме

само примера ради исте „Данице“ од шездесетих година, па ће видети, с каквом се тачношћу, уредношћу и издржљивошћу јављао сваки појав у руској књижевности, (тада бијаше још врло мало превода у нашој књижевности с рускога), а да и не помињемо, како већ у најстаријим књигама „Летописа“ нашега налазимо исту појаву само још у већој мери. Част нека је и онима данашњим листовима, који овоме поклањају више пажње, али која је корист јављати само имена писаца и натписе делима им. То добро долази једној књижевности само тада, када је оно права потреба њојзи, када су сви ти помињани писци већ напред познати у њој; кад су им дела већ преведена и читана. Овако тек слушамо ми о Шчедрину, Достојевском, Гончарову, Немировићу, Данченку, Михајлову, Надсону и т. д., а с делима свију тих писаца или нисмо никако, или случајно тек залуталим, без плана и основана избора преведеним делом познати. Ми смо већ у првим рецима овога позива изrekli наду, да ће у овој ствари бити напретка. Дај, дакле, да томе напретку и трудбеницима око тога посла, помажемо барем оним, чиме можемо.

Из уредништва „Стражилова.“

ЛИСТАК.

ЖАНДАРИ У ПРИРОДИ.

(ПАБИРАК ИЗ ПРИРОДОПИСА.)

Многи ће се зачудити, када овај наслов прочита, па ми можда не ће ни веровати, да и у природи има жандара. Та код нас (у Угарској), где је јавној сигурности жива жеља та легија, тек недавно наместише жандаре, па зар да их већ и у природи има. Богме је тако, драги читаоче, јер је законик природин нешто мало старији од људског, а закони су му вечити и непроменљиви. Наши су жандари позвани, да „мало зауздају“ грешне бојеве у друштву, а природини жандари суде над смрћу и животом у борби за опстанак. Та сваки од нас знаде, да се „сва малаја с великими“ непрекидно боре за хлеб насушни, па када се каква фајта врло раскоти и маха отме, ево ти наших жандара, где марљиво „реда чине“; нема ти ту онда судбеног стола, они сами суде и извршују пресуде, чак по потреби у њиховој је власти и „statarium“ (преки суд). Ко би посумњао, е заиста имаде и природа својих жандара, тог озбиљно питам, која је то кућарица, која те жандаре не употребљава? Ево одмах једног. Када вредна газдарица примети, да је хлеб пун „пећина“, а по шунки се на-

чиниле степенице, једном речи, кад види, да је по јестичари (vulgo: шпајз) „крадец“ пролазио, одмах шаље мачку у потеру, а ова ти с места изврши смртну пресуду на маленом мишу, а она сирота и не зна, да је миш крадљивац, већ јој је нагон такав, да јој је миш сладак залогај. Треба само жежа пустити у кујну, где се „швабе“ расплодише, па је он за неколико ноћи „готов“ с њима.

Свака животиња има свога непријатеља, који на њу мотри, да не отме маха и да се сувише не раскоти. Истина Бог, неко ће запитати, па што се те животиње рађају и легу и природи, када ће их јача од њих да потамани? Та баш у томе је лепота у низу природиних закона, што је везала овим начином један створ за други. Па на послетку, а зашто дакле друштво одгаја такове кривце, на које ваља жандаре напујдати? Јер и природини жандари само оне предају преком суду, који су у природином друштву сувишни у онај мах. Па ови жандари су нарочито према човеку врло „лојални“, јер њему иде у прилог многи посао њихов. Од зеленог гуштера па до

„првака“ певача, славуја, све је то жандарска војска, што човеку у прилог тамани шкодљиве бубе и гусенице. Наопако да само за једно лето нестане тих жандара, оде све биље са бела света. непријатељвање је међу тим постепено, јер свака животиња плени друге и постаје пленом других т. ј. у том грдном низу природног поретка свака је животиња према слабијој жандар, а према јачој „плен“. Љуто се вара свако, ако мисли, да су ти жандари за љубав човеку створени. Они нису ни мало „својевољци“. Њима је природа улила тај нагон, што их „новачи“ у жандарску војску.

Има међу животињама и таквих, што су за поједине крајеве, нарочито равнице, здравствени повереници (санитетски комесари). Када на широкој и далекој пустињи каква животиња посред летње оmare скапа, те би око себе зрак окужила, ево ти одмах наших тица-грабљивица стрвождерака, па одмах све опреме с пута т. ј. пождеру, што би иначе наскоро стало да труне и да ваздух и воду кужи. Хијене и сувише благотворан посао врше, што лешеве човечије ископавају и троше, јер тај свет ил не закопава никако мрце своје или врло плитко, па лако

је замислити, шта би било без ових правих, савесних, богоданих гробара; ту би ти куга по вас дан ликовала. Стари Мисирци обожавали су с тога једног таковог жандара, ихнеумона, што овај тамани крокодилска јаја, те тако на пут стаје, да се крокодили сувише не раскоте.

Код нас су тице најбољи жандари у природи. Неки Немац природњак доказао је, да би сва наша храна, што нам роди, мала била, да зајази све бубе и гусенице за годину дана, кад не би н. пр. петнаест година тица било. Осим тица врло велике услуге чине гуштери, змије и жабе. Вапијући грех је дакле ове животиње, било од обести, било од празноверице, таманити.

Има у природи и таквих створова, што не тамане друге, већ их заклањају; то су мрави, што хране и бране оне ситне бубице на ружама; јер ваља нам знати, да ти ситни створови опремају неки меден сок, што мравима врло прија, па их с тога мрави од сваке напасти заклањају.

У природи је дакле жандарима двојака дужност; прво да суде и пресуде извршују т. ј. да тамане, друго, и да „штедро“ заштићују.

М. К.

К О В Ч Е Ж И Њ

ЌИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ.

РУСКО ПЕСНИШТВО У СРСКОЈ ЌИЖЕВНОСТИ.

Ову рубрику отпочињемо са Даницом.

1860.: Камен и црв (из Крилова); прев. Ђ. Рајковић; стр. 86.

1861. год.: — —

1862. год.: Руслан и Људмила, Полтава, Два брата разбојника, Цигани, Евгеније Оњегин. Критика. Стр. 583.

1864. год.: Из Лермонтова; прев. Стојан Новаковић; стр. 614. — Каткад (по руском; „Каткад тако, кад ме чемер свлада, Не љубим те, могу рећи теби“), превео Стојан Новаковић; стр. 691. — Мати; с руског од Кукољника; стр. 10—53. — Стари Козак (?) стр. 817. — Грахорка, руск. нар. приповетка, стр. 830.

1865. год.: Иван Грозни, роман А. К. Толстога, 127. до 678. — Смрт руског цара Павла I. С руског превела Ц. М. Р.; стр. 354, 381.

1866. год.: Тица од Пушкина; превео Петор Деспотовић, 471. — Приповетка, како се свadio Иван Ивановић са Ивановом Никифоровићем, од Н. В. Гогоља; (превео Ђ. Поповић?) (Ивашла по том и у „Нар. Библ.“ браће Јовановића св. 46.), стр. 319—465. — Портрет, с руског од Н. В. Гогоља (превео Ђ. Поповић?) стр. 677—841. — Руски театар (од ур?) 422—492.

1867. год.: Изгубљено писмо од Н. В. Гогоља (прев. ур?) 630, 654. — Каруце од Н. В. Гогоља (прев. ур?) 817, 842.

1868. год.: Међава, с руског (од ур?) од грофа Л. Н. Толстога 769—843.

1869. год.: Нихилизам у Русији по П. Д. Боборикину (од ур. Ђ. П.) 252—314.

1870. год.: Кавкаски роб. С руског од А. Пушкина. Први део и други (крај) од П. Деспотовића, 324—357. Исто дело превео је и у засебној књижици издао и Стојан Новаковић. — Породична срећа. Приповетка грофа Л. Н. Толстога, стр. 33—241. С руског превела М. Лебедева. (Превео и А. Хаџић у „Библиотеци за женски свет.“)

— У овом броју нашега листа доносимо почетак Свјетлине приповетке „Забављачице“. У српском преводу изашло је неколико приповедака Каролине Свјетле, (у Народној библиотеци браће Јовановића, св. 90.: „Крај и почетак“, св. 142.: „На криву путу“; у књижари Велимира Валожича: „Сеоски роман“, 1879.), па ће отуд свакако бити и познато њено име српском читалачком свету. Свјетла се родила у Прагу год. 1830. Право јој је име Јованка Ротова. После своје удаје оде због слабог здравља у место рођења свога мужа Свјетлу, која лежи у гори Јешџеди. Од тог села се доцније у књижевности прозове Свјетлом. Народ у том крају је раден, поштен, гостољубив, побожан, али и сујеверан, уз то није долазио ни с каквим страним елементом у додир. Свјетла је, заиста, ту нашла довољане грађе приповеткама својим. Таквом приповедачком ђенију требало је само захватити у то врело, да рекнемо, сирових карактера, па да наниже читав ђердан од све самих бисер-приповедака. Свјетла вам се у тим припо-

WWW.UNILIB.BS
УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

веткама тако јако истакла над осталим приповедачима те врсте, да је нико није прстигао у чешкој књижевности. Једно „Мајка“ (Babička) од Божене Пемцове може се с њима мерити. — Цео рад Свјетлине може се поделити у 3 перијоде. Прва јој перијода почиње 1850., кад је први пут изашла на јавност са својом повелом „Двојак пробудије“ (Dvoji probuzeni). За тим: „Неколико табака из породичне кронике“ (Několik arehů z rodinné kroniky), „Још неколико табака из пор. кронике“ (Jěště několik arehů z rodinné kroniky), и др. Кад је Јан Неруда покренуо часопис „Сликe из живота“ (Obrazy života), радила је и на њему, али и на Миковчеву часопису „Lumír“—у, где је изашла „Прва Чешкиња“, „Неколико дана из живота прашког Ветропировића (Několik dňů ze života pražského hejska), „Забављачица“ (Srolešnica) и др. Доцније је радила и у Халкову часопису „Златном Прагу“ (Zlatá Praha). Год. 1860. изда роман „Љубав према песнику“ (Láska k básníkovi), 1865. приповетку „На сванућу“ (Na úsvitě), а 1866. „На раскршћу“ (Rozcestí). — У другој (најважнијој) су перијоди, главна јој дела: „Сеоски роман“ (Vesnický román), „Франтина“, „Последња госпођа Глоговека“, „Први Перица“ (První Petříček), „Безбожник“ (Nemodlice), „Крст крај потока“ (Kříž u potoka). — У трећу перијоду долазе уз краће ствари и „Успомене“ Vzpomínky. — Приповетке Свјетлине могу се поделити на двоје: на приповетке из варошког и сеоског живота. Код првих се догађај вије у савременом добу и поред тога око последњих деценија 18. и првих 19. века, но позорица је понајвише Праг. Начин Свјетлине приповедања је врло лак али и вешт, испреплетен узвишеним мислима; највише је карактерише психолошко посматрање човека, — то баш прави Свјетлу Свјетлом. Ево шта она сама вели у свом „Сеоском роману“: „Чини ми се, да је наше само оно, што имамо из народа, све остало да делимо са другима или од других позајимамо. У осталим, мене до данас још нико није уверио, да би било мање значајно пратити мисаони развитак и напредак његов у главама народа него у главама учених и интелигентних особа. С тога ја у плавни радим као ботаничар, коме је значајан сваки тучак, сваки прашни кончић на биљци, посматрам и прикуљам све. — Трудила сам се, да свуда делац истинитости осветлим психолошки, за што је ово или оно овако морало бити а не друкчије. Имала сам много прилика, да гдекоју ствар више украсим и да гдекоју оштрину ублажим; али: да ли историчар има право, да прекроји догађаје, а да се пред читаоцима не огрешу о истину? Та, и ја пишем историју, макар то била само унутарња историја малог делића мога великога народа, који се, као што се сунце на сваком окну огледа, више или мање слика у души свакога од нас, који се зовемо јавна његова деца. — Породичне односе, назоре и мишљења у мојим сеоским приповеткама ја сам из народа узимала; а причања и описивања народа намештала сам својим речима и описом само онда, кад нисам могла другаче чинити. Зар не би било смешно, да ја поправљам тако великог песника, као што је наш народ, који ће на векове остати наш најузвишенији учитељ?“

— Приповетка Л. К. Лазаревића „У добри час хајдуци“ преведена је на руски.

— На Цетињу је ово дана изашао спев Радоја Рогановића „Рођење владике Црногорског Данила Петровића Његоша“. Спев је тај приказан кнегињи Милени а приход му је намењен Зетском Дому.

— Први део „Педагогије“, коју је саставио Стеван Басаричек, учитељ кр. учитељске школе у Загребу, изашао је сад у трећем са свим прерађеном издању.

— Од драгог нашег сарадника Марка Цара добили смо пре неки дан његову расправу Vuk Karadžić e la poesia popolare serba, коју смо огласили у 42. броју нашег листа прошле године на страни 671.

— У издању Браће Јовановића у Панчеву изашао је Достојевскога роман „Бедни људи“ у српском преводу. Нас је прошле године преводилац, један од млађих наших сарадника, известио био, да ће тај превод ишаи у Народној библијотеци Браће Јовановића, те смо ми тако и забележили лане у 36. броју на страни 575. Но сад, добивши књигу, видимо, да је превод изашао у засебну издању.

— Изашле су већ из штампе приповетке Сима Матавуља у збирци под натписом „Из Црне Горе и Приморја“. Натпис би потпуно одговарао садржају, да уз лене Матавуљево приповетке из црногорског [1. На бадњи дан. 2. Света освета. 3. Ко је бољи? („Јавор“ 1886.) 4. Како се Латинче оженило. („Стражилово“ 1887.) 5. Завањанка. („Стражилово“ 1887.)] и живота на Приморју. [6. Боудулица („Одјек“ 1887.) 7. На младо љето (пре Анђеоломладог љета. „Стражилово“ 1888.) нису додане још и 8. „Зимње приче“ Француза Е. М. Вогијеја, које је Матавуљ вешто превео и први пут им превод саопштио у „Црногорци“. Овако би ваљало да је на натпису још речено и „из Русије“, јер Вогије у овим својим зимњим причама црта прилике из руског живота.

— Књижевна смотра место да оћути и тим призна своју погрешку, осврће се у свом 3. броју на нашу белешку у 6. броју „Стражилова“ на страни 96., па се правда врло чудноватим разлогом. Вели, кад други раде, што није у реду, као зашто не би и она? Но то што му драго, кад се Књижевна смотра већ држи тог красног принципа. Требало је толико рећи, па се онда знамо. Али њој то није доста. Треба уреднику овог листа вратити јкао за срамоту па му пребацити, да није „образован родољуб“, као што је свет у уредништву Књижевне смотре. А шта мислите, зашто? Та за бога зато, што се усудио у белешци оној употребити стару српску, са свим невину узречицу „да се Власи не сете.“ Књижевна смотра нашла је у тој узречници неке, бог те пита какве, алузије па се ало жести, како је уредник овог листа тобоже смео импутирати јој така погрдна имена; она — вели — ни у шали не спомиње те речи. Е па ту сад да остане човек озбиљан! Мора се од срца насмејати, па ма и овет у очима Књижевне смотре не био „образован родољуб“. — А што Књижевна смотра некако достојанствено господски тврди, да је уредник овог листа белешком оном „промашио циљ“, ту би смо слободни били приметити, да не ће бити баш тако, јер ено сама Књижевна смотра у том истом броју, региструјући, да је изашао један део Де Амичисова „Војничког живота“ у преводу Дан. А. Живаљевића, не пропушта приметити, да то тако „Стражилово јавља.“ Ипак дакле није с горег, кад „необразовани родољуби“ примете, како је то чудно, рећи за овај или онај саставак, да је бујно песнички написан, кад човек није ни видео а камо ли прочитао саставак тог.

— Гогова је већ II. свеска збирке Адамовљевих приповедака „На селу и прелу“. У ту II. свеску ушле су ове приповетке: 1. „У Фрушкој гори“ (изашла први пут у нашем листу преклањске године под натписом „Народно славље“); 2. „Цвеја“ (такођер први пут у нашем листу преклање и то под насловом „Метил“); 3. „Први пут у колу“ (Vienac 1886.); 4. „Кр љна“; 5. „Песма“ и 6. „Мој бата“ (све три ове последње изашле су у лавском течају нашег листа). Књига је изашла у издању Браће М. Поповића и продаје се по 60 новчића.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

— Из „Шабачког Гласника“ прештампана је у засебну књигу приповетка Јанка М. Веселиновића „Луда Велика“.

— Сетиће се ваљда још читаоци нашег листа, да смо им у 9. броју ове године под рубриком „Књижевност“, реферирани о 70. и 71. свесци „Отаџбине“, привели историјну причу Јабланића (Ив. Павловића) под натписом „Оно ће јарко сунце проказати!“ Сад је Павловић ту причу издао у засебној књизи а напред је под натписом „О овој причи“ и „... И проказало се!“ донео доказа, да је та прича његова изворна те дакле никако не насловена на песму Немца Шамиса „Die Sonne bringt es an den Tag.“

С М Е С И Ц Е.

(Славне жене на смрти). 4. Марија Антоанета.

Та јадница, жртва Француске револуције, погрешила је као жена а одмадила је као мушкарац. Мора јој се замерити, што је у младости волела уживање, што је често радила неразвишено те није увек пред очима имала високи положај, који је заузимала у Француској. Наклоностима својим и ђудима попуштала је, било јој је мило, да јој се удварају и да је славе као лепу и пријатну жену. Расипала је на наките, радо је и вешто збијала шале па је није мрзило да свом озбиљном и тромом мужу за леђи, под руку са бекријастим девером својим Артоасом, прерушена оде на ову или ону јавну играчку. Кад се после политички одношаји у Француској замрсли, угледала се и она те хтела да употреби свој утицај. Поставила је сплетке и склапала завере на двору против расположаја и воље народне. Али и кад је стање постало опасно те је требало одрешитости и смелости, показала је, да у ње има и тих својстава. С правом се сме за њу рећи, да се величанство њеног бића у најједнакости светлости показало тек онда, кад су јој краљички скрмет већ вдерали били са рамена. У несрећи својој сачувала је мирноћу и хладнокрвност, да се човек мора дивити. Кад су јој погубили мужа, била је спремна на све. Као Нијова је видела све драге своје и миле како гину а које је за собом оставила, за те је знала, да ће и они доћи за њом. Ретко је било кад мучнијег живота, но што је био њен за последњих дана. У тавници јој преко зиме нису дали ни јоргана; отели јој маказе те је морала зубима кидати конач, кад је што шила; ноћу су претали по њеној соби, кад је лежала у постељи; отимали јој малене даре, што их је за успомену подобила од мужа свог, од своје деце и од погинуле другарице своје Ламбаловице. Све је то њу до дна душе болело, али се није опирала. У тавној влажној конзервацији, камо су ју довели са завежљајем рубља под пауухом, вадила је конце из старе тапете на виду, да помоћу два чачкала оплете доколењак за свог сина. Сво лукавство, што јој је још преостало, и сав дар свој у очаравању употребила је те је тај доколењак дошао сину њеном у руке. Опроштај њен

са Јелисаветом и Ђерком у по ноћи од 1. на 2. август 1793., кад су је изненада пробудили и одвели, био је без и најмањег забуђења, миран и без икакве женске сентименталности. Говорила је Ђерци својој и заови а ни за час је није бол савладао. Давно се већ патница одучила била од плача и нарицања. Кад је на ниска врата своје тавнице излазила, ударила је главу на кад су је са саучешћем запитали, да ли је заболело, одговорила је, туровно се насмешивши: „Боже сачувај! Та шта би мене још могло заболети!“ Знала је у тај мах да јој ваља мрети. Пред трибуналом револуције дочекала је све оптужбе са великом постојаношћу и достојанством. Само је једаред прекинуло у њој, кад су је ружили, да је са сином својим живила у неприродном одношају. „Прати се и бранити од тога“, рече, „значило би саму себе каљати. Свака мати, која је овде на збору, устаће мени у обрану те рећи, да таквог чега не може бити.“ Смртну пресуду своју дослушала је мирно и хладно. Кад се пењала на кола, да је одведе до губилишта, хтео је ђелат да је прихвати, но један њен поглед био је довољан да га одбије. Иначе је на колих седла као и остали осуђеници, руке су јој биле напоко везане а коњу је леђима била окренута. На њој је била бела јутарња хаљина а на глави, са које је остраг очешљана била коса, имала је малу капу. Народ се око ње дерао, ружико ју и клео. Да ли је, боже, тада помислила, како ли је некад улазила у Париз као млада дојенова? Исти је народ у оно време опколио тилерије и без престанка искао, да њу види. Тадашњи гувернер града Париза, маршал Брисак, рекао јој је тада учтиво: „Мадам, пред вама ево двеста хиљада љубавника!“ Сви се ти љубавници прометнули у душмане њене. Путем до губилишта гледала је светину пола гордо, пола милостиво а жељу за чапом воде изрекла је тако молећи на ипак и тако заповедајући, да жандар један није могао а да је не послужи, ма да је то била услуга, која га је лако могла стати живота. Последње њено уживање био је осмејак детенцета једног, које је пружио ручице према њој, кад га је мати дигла, да види несретну мученицу, како се пење на гилотину. Неки очевидац реферире у 173. броју листа „Hamburgische unparteiische Correspondent“ од 29. октобра 1793. овако: „Уз степену до гилотине пењала се некако хитро, као да јој је журно, да што пре сврши. Кад је била горе, осврнула се на траг те промрљала преда се: „Збогом, децо моја; ја одох до нашег бабјака!“ За тим је нагло метла главу под гилотину а на час један после тога није више била међу живима.“

ЧИТУЉА.

У Келну је 9. о. м. п. р. умрло Немац Евалд Август Кениг, ванредно плодни писац оних т. зв. spannende Fortsetzungs романа. Од његових је дела и у нас понешто превеђено. Тако је у „Јавору“ године 1883. саопштен превод Кенигова романа „У лудници“ у преводу покојног медикара Светислава Петровића. Кениг је поживио 64 године.

САДРЖАЈ: Самотни момак. Песма Јосипа Берсе. — Дух времена сад је таки! IX. — Последња успомена на Лауру. (Јулије Словацки.) Превео Рајко. — Забављачица. Приповетка. Написала Каролина Свјетла. С чешкога превео Драгутин Кадлец. — На што така породица? Слика из живота. Написао А. Дигасињски. С пољскога превео Рајко. — О кнезу Лазару. (Наставак.) — Књижевност. Словенско песништво у нашој књижевности. (Поив на ваједнички рад.) Из уредништва „Стражилова“. — Листак. Жандари у природи. (Пабирак из природописа.) Од М. К. — Ковчежић. Књижевне белешке. — Смесице. — Читуља.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 ф. а. вр. на целу годину, 2 ф. 50 н. на по год., 1 ф. 25 н. на четврт год. — За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 ф. на годину. — Рукописи се шаљу уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад. — За Србију прима претплату књижара В. Валожича у Београду.